

Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi täytyy vihdoin saada järjestelmälliseksi

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön, Lastensuojelun Keskusliiton ja
Mannerheimin Lastensuojeluliiton kannanotto 4.6.2019

Lähtökohta: Lapsivaikutusten arviointiin on velvoite

- YK:n lapsen oikeuksien sopimus edellyttää, että lapsen etu on ensisijainen harkintakriteeri lapsia koskevissa päätöksissä.
- Lapsivaikutusten arviointi on väline lasten etujen selvittämiseen.
- Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioiminen on valtion, kuntien ja muun julkisen vallan velvollisuus.

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi on osa hyvää päätöksentekoa

- Laadukas lainsäädäntö ja muu päätöksenteko perustuvat riittävän laajaan valmisteluun.
- Vaikutusten monipuolinen ennakoarviointi on olennainen osa hyvää päätöksentekoprosessia.
- Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi jää kuitenkin usein vähälle huomiolle. Tämä koskee myös lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointia.

Vaikutusten arviointia tarvitaan, jotta tiedetään, mistä ollaan päättämässä

- Riittävä ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi on edellytys tietoon perustuvalle päätöksenteolle.
- Arviointi on tehtävä riittävän varhaisessa vaiheessa, jotta arvioinnin tulokset voidaan ottaa huomioon.
- Jos riittävää arviointia ei tehdä, päätöksen sisältö voi olla ristiriidassa sen tavoitteiden kanssa tai tavoitteiden toteutuminen jää hyvin vaatimattomaksi.

Hallitusohjelmankirjaukset eivät ole toteutuneet

- Lapsivaikutusten arvioinnin lisääminen tai käyttöönottoaminen ovat sisältyneet jo useamman hallituksen ohjelmaan. Siitä huolimatta lapsivaikutusten arviointi ei ole edennyt valtioneuvoston toiminnassa.
- Niissäkin tapauksissa, joissa arviointia on tehty, se on usein jäänyt kapeaksi tai pintapuoliseksi.
- Ilman toimintakulttuurin muutosta lapsivaikutusten ja muu ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi jää edelleen retoriikan tasolle.

Lapsivaikutusten arviointi systemaattiseksi

- Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi tulee saada järjestelmälliseksi lapsia ja perheitä koskevassa päätöksenteossa.
- Tämä koskee niin lainvalmistelua, talousarvion valmistelua kuin muutakin valtioneuvoston päätöksentekoa. Lapsivaikutusten arviointi tulee saada lainsäädännön ja talousarvion valmistelun ohjeistuksiin ja koulutuksiin. Ministeriöiden johdon on sitouduttava arviointien toteuttamiseen.
- Lapsivaikutusten arviointia tulee vahvistaa myös kuntien päätöksenteossa.

Kohti arvioivaa päätöksentekokulttuuria

- Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa on yksittäisten päätösten arviointien ohella tarkasteltava myös laajempia ilmiö- ja politiikkakokonaisuuksia lasten näkökulmasta.
- Tässä tarvitaan laaja-alaista tutkimus- ja seurantatietoa lapsiin kohdistuvista vaikutuksista.
- Lasten ja nuorten kuuleminen on olennainen osa lapsivaikutusten arviointia. Hallinnossa on kehitettävä yhteistyötä muun muassa koulujen ja päiväkotien kanssa lasten ja nuorten kuulemiseksi.

Ohjeet ja koulutukset tukevat arviointia

- Julkinen hallinto ja järjestöt ovat kehittäneet välineitä lapsivaikutusten arvioinnin tueksi.
- Arviointien tekemistä tukee koulutus. Koulutuksen saatavuus tulee varmistaa valtakunnallisesti.
- Muun muassa järjestöt toteuttavat koulutusta lapsivaikutusten arvioinnista.

Lapsistrategiaan kirjaukset lapsivaikutusten arvioinnista

- Uusi hallitus on ohjelmassaan sitoutunut toteuttamaan lapsen oikeuksien sopimukseen perustuvan lapsistrategian.
- Sen yhteydessä on erinomainen mahdollisuus vakiinnuttaa lapsivaikutusten arviointi säännönmukaiseksi osaksi lapsia ja perheitä koskevaa tai heihin vaikuttavaa päätöksentekoa.
- Lapsistrategiaan on tehtävä konkreettiset kirjaukset lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönoton varmistamiseksi.